

Literary Research

Year19, NO. 78

Falii 2023

DOI: <https://doi.org/10.2634/Lire.19.78.11>

DOR: [20.1001.1.17352932.1401.19.78.12.2](https://doi.org/20.1001.1.17352932.1401.19.78.12.2)

A reading of architectural examples from the themes of fictional literature (Based on the story of "Home" by Mahmoud Etemadzadeh)*

Leila Beigom Hashemiyani¹, Mehrdad Matin^{*2}, Maryam Armaghan³

Received: 18/10/2020

Accepted: 21/11/2021

Abstract

The authors of this article have tried to open a new way to study, study, analyze architecture and related sciences by examining the concepts and data obtained, citing fictional literature and relying on interdisciplinary methods. The research method is applied in terms of purpose and descriptive-analytical in terms of data collection. The descriptive part is based on the documentary method and the case study. The analytical part, which is the reading of descriptions of fiction-climate literature, is done with a "semiotic" approach. The reading method in this study is in fact the retrieval of the codes of "spatial elements" in the "physical space of the house". The results of this study indicate that this reading is influenced by various factors, including the analytical experiences of the analyst. What can control the information that the text conveys to the reader is the text analyst's architectural insights and experiences, which can provide appropriate visual alternatives between the possible states that meanings can evoke. Finally, a model for architectural reading of fiction is proposed.

Keywords: *Fiction literature, Spatial elements, Physical space of the house, Semiotics*

---

1 . Researcher of Architecture, Faculty of Architecture and Urban Planning, Qazvin Branch, Islamic Azad University, Qazvin, Iran. *hashemiyani85@yahoo.com*

2*.Corresponding Author: Assistant Professor of Architecture, Faculty of Architecture and Urban Planning, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. *Meh.Matin@iauctb.ac.ir* orcid: 0000-0002-6165-891X

3. - Assistant Professor of Architecture, Faculty of Architecture and Urban Planning, Islamic Azad University, Qazvin, Iran. *maryam.armaghan@gmail.com*

Extended Abstract

1. Introduction

"Writers, like painters, often relate to space, their position in perceiving the relationship depending on the use of the sense of sight and other keys used to convey different degrees of proximity. Therefore, the study of literature may provide information in the field of space understanding that can be compared to other information obtained from other information sources instead of mere descriptions for use" (Hall, 1390: 116). Although the texts taken from literature may lose some of their original and original concepts, they specify how great writers deal with the concepts and uses of distance as an important cultural factor in the internal relationships of individuals. "According to the theory of "Marshall McLuhan", the first use of three-dimensional visual perspective in literature happened in the story "King Lear" by "Shakespeare". Thoreau's book "Walden" easily uses emotional distances to understand the environment and express emotions" (ibid., 118).

"In fact, one of the most obvious commonalities between fictional literature and stories and architecture is the phenomenon of imagery in them" (Antoniadis, 1381: 175). Schultz in the book "Spirit of place towards a phenomenological architecture" considers language and literature as the source of information for some philosophers who have studied the life of the world. "The feature of illustration and expression of details in fiction is one of the best ways to identify physical spaces with form and formless" (Hall, 2010: 133). In addition to the descriptive investigation of realist fictional literature and extracting the signs to be interpreted, the present research seeks to answer the question of **how to represent the physical space of architecture and its visual representation with the semiotics approach and the reading of semantics in realist fictional literature?** This research tries to open a new way to investigate, study, recognize and analyze in architecture by examining the concepts and data obtained by referring to fictional literature and relying on interdisciplinary methods

2. Literature Review

2-1 The effect of descriptions of realist literature on the representation of architectural space

Since the art of architecture, as a science and art of construction, covers space, it can come under the rule of literary language; Because this art is created by taking advantage of social, environmental and economic

laws, according to aesthetic criteria; Therefore, it can define the identity of the space and highlight the role of the subject in relation to that space, as a result, different receptions and perceptions follow; Until the need to recreate those spaces and enrich them in a literary form is felt. "Literary arrays in realist fictional literature are among the elements that show the characteristic of architectural space literature, and bring the dialectical relationship between real and imaginary architectural space to the fore" (Taqvi Ferdoud, 2016: 2). Story-based research provides an opportunity to gain access to life experience, details, thoughts, desires, and ways of living in other times. "In the investigation of fictional literature, aspects of architecture can be obtained that are not possible to pay in physical investigations and purely architectural sources" (Moran, 2002: 21). The more explanatory power and descriptive details a work has, and the stronger the current of realism in it, the faster it serves architecture; Therefore, it seems that realist fiction will provide us with a good source for semantic semiotics in the direction of architectural reading.

2.2. Region novel

" Region novel literature is a field of realist fiction whose important feature is dealing with the common and distinguishing native elements of a region, which include: people's culture, including beliefs and customs, jobs and professions, regional architecture, foods, clothing and Local language (native words, dialect and structure of the local language, folk songs and songs), the way of livelihood and economy and production of people, local places and regions, local nature, imaginary images and movements and political and social developments in the region" (Sadeghi Shahpar, 2019: 37). A regional story in Latin is usually called a local or regional novel. Climateism in contemporary Iranian fiction writing begins seriously from the 1950s and reaches its peak in the 1960s and 1970s. Regional literature can be divided into different styles and schools. Among these divisions, Shiri proposes a seven-fold classification for the regional literature of Iran, which is the style of Azerbaijan, Isfahan, Khorasan, South, North, West, and Center" (Rakai et al., 2016: 93).

Interdisciplinary studies, which have received serious attention in recent decades in many research and academic centers of the world, is an approach in which researchers try to achieve a suitable model by creating interaction between different disciplines and bridging between two or more different disciplines. achieve "Interdisciplinary research in the era of the prevalence of specialization and in an era where there is

a distance between specialists of different fields, has a unitary view of human knowledge and seeks to create a logical connection between sciences and to answer questions that specialized fields alone cannot find a complete answer to, researches Adabi has always been a mixture of different theoretical and practical methods and approaches" (Rahmadal, Farhani, 2017: 24). We can definitively consider the study trends of "semiotics, discourse analysis, cultural studies, and..." that are somehow connected with literary studies to be truly interdisciplinary (ibid., 25)

"Semiotics is an interdisciplinary approach that can be a guide in the reading of literary texts, both poetry and fiction" (Farhangi, Seddiqi Charadeh, 2013: 33); Because semiotics can reveal the underlying layers of the text and leads to a deeper understanding and more active reading, of course, as mentioned before, the use of other interdisciplinary approaches is also a way forward for the intended reading. "But the extent of the field of semiotics is such that it is possible to study and examine all the conventions that govern the discourse and interpretations of all fields (as a system of discourse) by relying on this approach, because every discourse system is in itself a kind of symbolic system." (Kaller, 2000: 121).

The main elements of semiotics are "signs" and "codes". Each sign is composed of two main elements "sign" and "significant" and the communication system between them, i.e. "codes". Saussure presents a two-faceted or two-part model of the sign. From his point of view, a sign consists of: "signifier" is a sound idea and "signified" is a concept that the signifier implies, or the conceptual idea of the relationship between the signifier and the signified is called a signifier" (Sajudi, 2015: 13). "Each social text carries a message or a set of "codes" that are transferred to the addressee by means of "intra-textual" relationships. The addressee also tries to receive and decode the text according to the network that forms the text and the layers and intertextual relationships and through social and cultural conventions, mental perceptions, type and angle, and meaning-making" (Sujudi, 2013: 163). "The ciphers are actually the transmitters of meaning from the signifier to the signified" (Ahmadi, 2001: 160).

3. Methodology

The research method is applied in terms of purpose and descriptive-analytical in terms of data collection. The descriptive part is based on documentary method and case study. The analytical part, which is the reading of descriptions from fictional-climatic literature, is done with

the "semiotics" approach. The method of reading intended in this research is actually the recovery of "spatial elements" ciphers in the "physical space of the house", also among the analytical approaches of semiotics, the approach of "explicit and implied meaning" was used. "The explicit meaning has been described with terms such as meaning based on literal definition, obvious meaning, or meaning based on common understanding" (Sajudi, 2004: 102). "Implicit meaning also informs about the nature and character of multiple meanings of signs, and therefore, signs can be exposed. Interpretation and multiple interpretations of the contract" (Ahmadi, 1992: 54). In this regard, first after examining, recognizing and choosing the codes, the literary signifiers are translated into the intended implicit meanings in understanding the architectural space, then the consequences of the implicit meanings are used to achieve the visual symbols of the spaces. These symbols are the result of the author's architectural interpretation and are a kind of suggested symbols, not definitive or real. In this process of insight and architectural experiences between the signifier and possible or possible signifieds, in Eco's opinion, in order for the mind to find out what the sign signifies, it must have experiences about the subject of the sign or sign system (Eko, 2007: 8). The final visual symbols presented are the result of this process, which were modified under the influence of documents about urban houses in the region and existing examples. Makarik considers semiotics to be the systematic study of all factors that are involved in the production and interpretation of signs or in the signification process (Makarik, 2014: 326). This process is used to answer the research question about how it is possible to read the examples of architecture from the themes of literature.

Results

According to the findings of the research and in line with the answer to the basic question of the research, how to represent the examples of architecture and its visual representation with the analysis method in the semiotics approach and the reading of the semantic aspect in realist fiction, it should be said, in the theoretical basics section, we accepted that Reading from fiction in order to represent [representation means getting an image of something or someone (Kosh, 2016: 37)] the architectural space of the story can be done with the semiotics approach and by analyzing the implicit interpretations of the reader and the analyst of the work who has architectural insights and experiences. take The process of analyzing and reviewing the findings showed that this analysis is influenced by various factors, including the spatial

experiences of the analyst and as a result of his mental visualizations; But the issue of the space lived and observed by an observer as well as the receiving space are also in line with this idea. "The examination of literary arrays specific to architectural spaces in the authors' works makes it clear that there is a special relationship between the signifier and the signified, the subjects are placed in front of the objects or the architectural spaces, and it is through the different perceptions of these subjects that these spaces are expanded in the literary world" (Taqwa Ferdoud, 2016: 22). For example, the literary representation of a place creates another place in the mind, and the activation of the invisible powers takes place from this place, and the tangible place becomes a space that must be felt and perceived, and in this way, it becomes possible to reconstruct the mental subject received from the object of literary reading. ; However, it should be noted that this reading and then the subsequent reconstruction, although it takes place in the relationship between the signifier and the signified, but due to the experiences and spatial mentalities of the analyst, it can take various forms. Today, literary analysis is done with the recognition that not only can't there be an objective and fixed definition of literature, but also the medium of expression in literature (language) is not a window with transparent glass that is a barrier between the intended meanings of the author and the minds of the readers. "Since language acts as a kind of symbolic system, that is, words are symbols of abstract or specific instances, meanings can undergo change, in such a way that they become plural both in the information they convey to the reader on the surface and in the diverse ways of its representation" (Kush). quoted by Derrida and Saussure, 2016: 37); Therefore, it seems that the reader (analyst) should be as careful as possible about his personal thoughts and distinguish between them and the correct analysis of the text. What can control the first part, i.e. the information that the text conveys to the reader, is the architectural experience and insight of the text analyst, who can provide suitable visual alternatives between the possible states that the meanings can evoke.

Another important point that is important to mention is that the strength and completeness of this reading is completely dependent on the richness of the studied text in relation to the description of the architectural space. Because otherwise, although visual representations of these spaces can be achieved, these reconstructed subjects are not complete representations of the visual standards of architectural maps (plan, view, section). Finally, it is necessary to mention that the issue of representation in literature is even more complicated than what was said. Because the places, people, events and images that are represented in literary texts may not have any original or "real" sequence in the world around us (Kosh, 2016: 38). But when we are faced with

realist literature, it is assumed that the author of the work narrates real places and spaces in his story, or that he has at least created a space under the influence of real places. Because the heterogeneity of the spaces created in the story with real spaces reduces the value and realness of the work; Therefore, the discussion of story selection for spatial representation seems important. In this case, recognizing the time period and the place where the story happened to find written and visual documentation from other sources about architectural spaces to complete the findings and choose alternatives can be useful and effective. According to the mentioned contents, diagram 1 is suggested as a model for architectural reading of realist fiction literature.

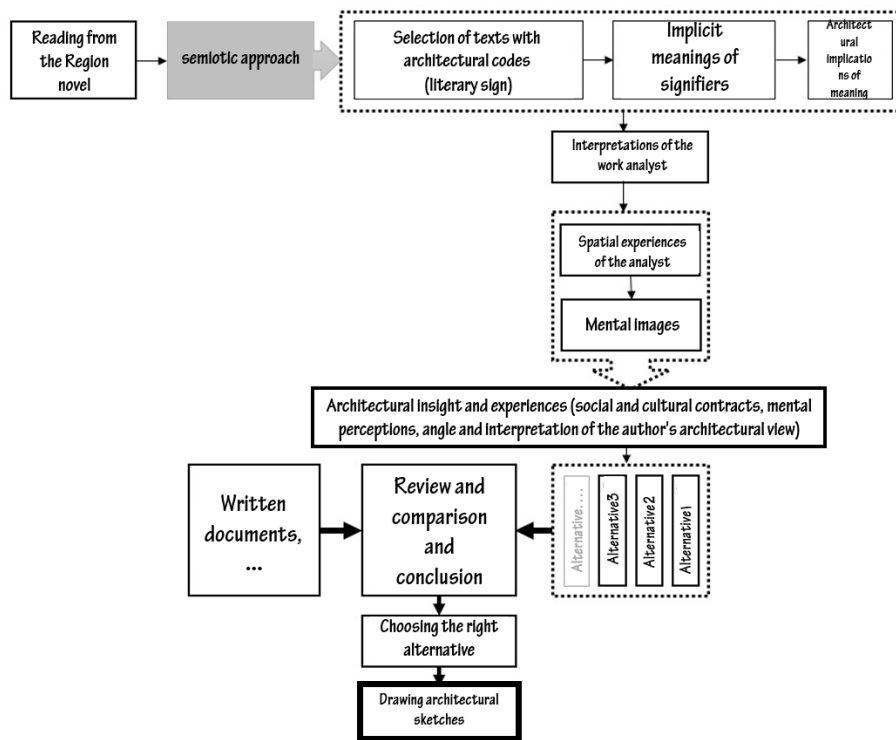

Figure 1, presented model of the results of studies for architectural reading of realist fiction

In the end, it can be said that it seems that realist fiction can be a useful and unique source for representing architectural spaces and finding its examples. The findings of this article show that although this study was conducted on architectural examples that have documentation about them, such a method can be used for Spatial representation in times or places about which there is no or little documentation is used through

realistic fiction or even the representation of unrealistic and imaginary spaces in fantasy literature

References

- Ahmadi, Babak, (1992) from visual signs to text, first edition, Tehran: Naşr al-Karzan. (*In Persian*)
- Ahmadi, Babak, (2001) text structure and translation. Tehran: Naşr al-Karzan. (*In Persian*)
- Antoniadis, Anthony C., (2013) Architectural Boutiques (Translator: Ahmadrza A.) 7th edition, Tehran: Sorous Publishing House.
- Arjamandi, Samira, Yeganeh, Mansour, (Fall and Winter 2016) "Rereading the identity of the city of Tehran based on the reading of architectural developments from Iranian fiction", *Sociology of Art and Literature*, (2) 9. (*In Persian*)
- Echo, Umberto. (2009) *Semiotics* (translation by Pirouz Yazidi). Tehran: Third publication. (*In Persian*)
- Farhangi, Sohaila and Sedighi Chahardeh, Zahra, (2013) "Reading social codes in the collection of stories "Taste of Gas Kharmalo" by Zoya Pirzad", *Scientific-Research Quarterly "Persian Language and Literature Research"*, 29, 33-56. (*In Persian*)
- Habibi, Seyyed Mohsen, (2010) *Tale of Tehran city, symbol of modern Iranian city with emphasis on the period 1332-1299*, first edition, Tehran: Tehran University Press. (*In Persian*)
- Hall, Steven. (2001) *hidden dimension* Translated by M. Tabibian, Tehran: Tehran University Press. (*In Persian*)
- Harvey, David, *the capital of modernity*, translated by A. Aghvami Moghaddam. First edition, Tehran: Pajhwok, 2013. (*In Persian*)
- Kaler, Jonathan, (2000) *Ferdinand Dussor* (translated by Koresh Safavi). Tehran: Hermes Publications. (*In Persian*)
- Karimzadeh, Sepideh, Etisam, Iraj, Fortun, Manouchehr, (2017) Davalit, Mohsen, "Architecture narrative, a comparative study in architecture and fiction", *Kimiyai Honar* (28) 7, 93-107. (*In Persian*)
- Keshavarz Nowrozpour, Reza and Karimi Fard, Leila, (2002) "Genealogy of the influence of fiction on urban architecture with the approach of structural analysis and hermeneutics". *Urban Management Quarterly*, 13 (37), 127-150. (*In Persian*)
- Khakpour, Mozghan, Ansari, Mojtabi and Tahernian, Ali, (2009) "Typology of the houses of the old texture of Rasht city", *Journal of Fine Arts-Architecture and Urbanism*, 41(29), 41-62. (*In Persian*)
- Khakpour, Mozghan, (2007) *Architecture of Gilan houses*, *Encyclopedia of Gilan Culture and Civilization*, Rasht: Farhang Ilia. (*In Persian*)
- Khalesi Moghadam, Narges, (2019) *The City and the Experience of Persian Modernity*, First Edition, Tehran: Tisa Publications. (*In Persian*)

- Kosh, Selina, (2016) Principles and Basics of Analysis of Literary Texts (Translated by Hossein Payandeh), first edition, Tehran: Marvarid Publications. (*In Persian*)
- Makarik, Irnarima, (2014) Encyclopaedia of Contemporary Literary Theories (translated by Mehran Mohajer and Mohammad Nabovi), Tehran: Age Publishing House. (*In Persian*)
- Moran, Joe, (2005) Interdisciplinarity, London: Routledge.
- Musaei, Behzad, (2010) from fog to word (examples of today's short stories of Gilan), first edition, Tehran: Dashtestan. (*In Persian*)
- Pishwaei, Hamidreza, (2011) Heavens and Heavens in Masnavi Ma'navi: Examining the levels of architecture in relation to being and man (unpublished Master's Thesis of Architecture Studies in Iran). Tehran: Shahid Beheshti University, School of Architecture and Urban Planning. (*In Persian*)
- Rahmdel, Gholamreza and Farhangi, Soheila, (2008) "Interdisciplinary researches in Persian literature studies", Literary Research Quarterly. 5 (21), 23-44. (*In Persian*)
- Rakeii, Fatemeh, and Naimi Hashkovai, Fatemeh, (2016) "Metaphor and critical criticism of the case study of the two stories "Gilemard" and "From Kham Chambar", Cognitive Language, Institute of Humanities and Cultural Studies, 7 (1), 89-103. (*In Persian*)
- Sara, Sofia, (2016) "Narrative and Architecture in Borges' Stories" (Translation: Alireza Kerbation). Database of Noor specialized magazines. 1, 12-17. (*In Persian*)
- Sattari, Jalal, (2015) Myth of Tehran, 2nd edition, Tehran: Cultural Research Office. (*In Persian*)
- Sojudi, Farzan. (2004). Applied semiotics. Tehran: Qasa. second edition. (*In Persian*)
- Sadeghi Shahpar, Reza, (2019) climate literature in contemporary stories of Iran from the constitution to the revolution. Dissertation for PhD in Literature, Tarbiat Modares University, Tabriz. (*In Persian*)
- Sadeghi Shahpar, Reza, (2010) "The first climate novel in Iran's contemporary fiction", Book of Literature Month, 40 (series 154), 35-39. (*In Persian*).
- Taqvi Fardoud, Zahra, (2016) "Representation of Iran's architectural space through the channel of French imagination, relying on geographical criticism", Comparative Literature Research Quarterly, 5 (3), 1-27. (*In Persian*)
- Tuna Ultav, Zeynep, (2015/2) Çağlar, T. Nur. Durmaz Drink Water S. Bahar, "Architectural Literary Analysis: Reading "The death of the street" through Ballard's literature and Trancik's "Lost space", Metu jfa: 133-150
- Turabi, Zivar,(2016) reading the architecture of Khuzestan in its fictional literature, examining the architecture of the southern cities of Khuzestan during the Pahlavi period in the works of Khuzestan writers, (unpublished master's thesis in architecture). Faculty of Architecture and Urban Planning, Isfahan University of Arts. (*In Persian*)

- Zad Fallah, Fatemeh, Baqaei Daim, Abdullah, Karimi, Atefeh, Tavakoli Molasraei, Seyed Mostafa, Pil Cheshm, Mohsen and Shamsai Moshkeleh, Navid, (2016) "Reflection of local sustainable architectural patterns in Rasht houses with the approach of form and climate (case examples: Sami's house) , Abrishami, Qadirian and Avansian)". Tehran. The 5th National Conference of Applied Researches in Architecture, Civil Engineering and Urban Management, Khajah Nasiruddin Tousi University of Technology. *(In Persian)*
- Zamani Dehqani, Majid, Maadani, Saeed, Behian, Shapour, Aghajani, Hossein, (2016) "Representation of urban social spaces in contemporary Iranian fiction", *Urban Sociological Studies*, (24) 7, 189-214. *(In Persian)*

فصلنامه

سال ۱۹، شماره ۷۸، زمستان ۱۴۰۱، ص ۲۶۵-۲۸۸

مقاله پژوهشی

DOI: <https://doi.org/10.2634/Lire.19.78.11>

DOR: [20.1001.1.17352932.1401.19.78.12.2](https://doi.org/20.1001.1.17352932.1401.19.78.12.2)

بازنمایی فضای کالبدی معماری بر اساس خوانش از ادبیات داستانی

(مطالعه موردی: داستان «خانه» اثر «محمود اعتماد زاده»)*

دکتر لیلا بیگم هاشمیان^۱؛ دکتر مهرداد متین^۲؛ دکتر مریم ارمغان^۳

پذیرش مقاله: ۱۴۰۰/۶/۲۷

دریافت مقاله: ۱۳۹۹/۵/۲۸

چکیده

نگارندگان این مقاله کوشیده اند که با بررسی مفاهیم و داده‌ها راه تازه‌ای به منظور بررسی، مطالعه و تحلیل در معماری و علوم وابسته به آن با استناد به ادبیات داستانی و با تکیه بر روش‌های میان‌رشته‌ای بگشایند. روش تحقیق برحسب هدف کاربردی و از حیث گردآوری داده‌ها توصیفی-تحلیلی است. بخش توصیفی مبتنی بر شیوه اسنادی و مطالعه در نمونه موردی است. بخش تحلیلی که خواندن توصیفات از ادبیات داستانی-اقلیمی است با رویکرد "نشانه‌شناسی" صورت می‌گیرد. شیوه خواندن در این تحقیق در واقع بازیابی رمزگانه‌های "عناصر فضایی" در "فضای کالبدی خانه"، است. نتایج تحقیق حاکی است که این خوانش تحت تأثیر عوامل گوناگونی از جمله تجربیات فضایی تحلیلگر قرار می‌گیرد. آنچه می‌تواند

۲۶۵

فصلنامه پژوهش‌های ادبی سال ۱۹ شماره ۷۸، زمستان ۱۴۰۱

۱. پژوهشگر دکتری تخصصی معماری دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه آزاد اسلامی واحد قزوین، ایران

hashemiyani85@yahoo.com orcid: 0000-0002-1710-029X

۲. استادیار معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، ایران

meh.matin@iauctb.ac.ir orcid: 0000-0002-6165-891X نویسنده مسئول

۳. استادیار معماری، دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه آزاد اسلامی واحد قزوین، ایران.

maryam.armaghan@gmail.com

اطلاعاتی را کنترل کند که متن به خواننده انتقال می‌دهد، بینش و تجربیات معمارانه تحلیلگر متن است که بتواند بین حالت‌های امکان‌پذیری که معانی می‌تواند تداعی‌کننده آنها شد گزینه‌های مناسب تصویری ارائه کند. در پایان الگویی برای خوانش معمارانه از ادبیات داستانی پیشنهاد شده است.

کلیدواژه‌ها: ادبیات داستانی، عناصر فضایی، فضای کالبدی خانه، نشانه‌شناسی.

۱. مقدمه و بیان مسأله

نویسندگان، همانند نقاشان، اغلب با فضا ارتباط پیدا می‌کنند. موقعیت آنها در درک ارتباط به استفاده از حس بینایی و دیگر کلیدهایی بستگی دارد که برای انتقال درجات مختلفی از نزدیکی به کار می‌رود. بنابراین مطالعه ادبیات ممکن است اطلاعاتی در زمینه درک فضا به دست بدهد که بتوان آن اطلاعات را در مقابل دیگر اطلاعات منابع اطلاعاتی به‌جای توصیف‌های صرف به کاربرد (هال، ۱۳۹۰: ۱۱۶).

متونی که از ادبیات برگرفته می‌شود، هرچند ممکن است مقداری از مفاهیم اولیه و اصلی خود را از دست بدهد، مشخص می‌کند که چگونه نویسندگان بزرگ با مفاهیم و کاربردهای فاصله به عنوان یک عامل مهم فرهنگی در روابط درونی اشخاص رابطه برقرار می‌کنند. «طبق نظریه «مارشال مک لوهان»^۱، اولین کاربرد پرسپکتیو بصری سه‌بعدی در ادبیات در داستان «شاه لیر» «شکسپیر»^۲ به وجود آمد. کتاب «والدن»^۳ اثر «تورثو»^۴ به‌آسانی در مورد فاصله‌های احساسی برای درک محیط و ابراز احساسات مطالبی نوشته است» (همان، ۱۱۸).

«در واقع از بارزترین وجوه اشتراک ادبیات داستانی و قصه و معماری، پدیده تصویرسازی در آنهاست» (آنتونیادیس، ۱۳۸۱: ۱۷۵). شولتز^۵ در کتاب «روح مکان به سوی معماری پدیدارشناسانه»، منبع اطلاعات برخی از فیلسوفان را که به زیست جهان پرداخته‌اند، زبان و ادبیات می‌داند. «ویژگی تصویرسازی و بیان جزئیات در ادبیات داستانی یکی از بهترین راه‌های شناسایی فضاهای کالبدی با شکل و بی‌شکل است» (هال، ۱۳۹۰: ۱۳۳). این پژوهش ضمن بررسی توصیفی ادبیات داستانی رئالیستی^۶ و

_____ بازنمایی فضای کالبدی معماری بر اساس خوانش از ادبیات داستانی

استخراج نشانه‌های مورد تفسیر در پی پاسخ به این پرسش است که «: چگونه می‌توان با روش تحلیل در رویکرد نشانه‌شناسی و خوانش وجه معنایی در ادبیات داستانی رئالیستی به بازنمایی فضای کالبدی معماری و نمایش تصویری آن پرداخت؟» این پژوهش سعی می‌کند با بررسی مفاهیم و داده‌ها راه تازه‌ای به منظور بررسی، مطالعه، شناخت و تحلیل در معماری با استناد به ادبیات داستانی و با تکیه بر روشهای میان‌رشته‌ای بگشاید.

۲. پیشینه تحقیق

همان‌گونه که بیان شد، رابطه معماری و ادبیات و بازخوانی معماری از ادبیات در آثار بسیاری از نویسندگان ادبیات و نیز پژوهشگران عرصه هنر و معماری مطرح شده است؛ اما می‌توان تحقیقات و مطالعات ذیل را در این زمینه، مطالعات هدفمند دانست: «دیوید هاروی»^۷ (۱۳۹۳) در کتاب «پاریس، پایتخت مدرنیته» با بررسی دقیق ادبیات، هنر، فضای شهری، سازمان صنعتی، سیاست و شیوه زندگی در پاریس از جزءبه‌جزء رمانهای بالزاک^۸ و زولا^۹، شعر بودلر^{۱۰} و نقاشی‌های دومیه^{۱۱} تا نظریه‌پردازیهای سن سیمون^{۱۲} و کارل مارکس^{۱۳} در برهه ۱۸۳۰ تا ۱۸۷۱، رویدادهایی که پاریس را از شهری با زیرساختهای شهری قرون وسطایی به دوره مدرن پرتاب کرد زیر نظر می‌گیرد.

«سوفیا سارا»^{۱۴} (۱۳۸۶) در مقاله «روایت و معماری در داستانهای بورخس» به تحلیل رابطه ادبیات و بویژه روایت در داستان و معماری پرداخته است. حضور قدرتمند معماری در داستانهای بورخس، سبب بررسی ساختار روایی داستانهای او شده است. در این مقاله نویسنده به رابطه الگوهای فضایی و نوع ادبیات بورخس^{۱۵} و همین‌طور بررسی شیوه‌های درک معماری به‌وسیله داستانهای او پرداخته است.

«زینب تونا آلتا و بهار دورموز» (۲۰۱۵) در مقاله «تجزیه و تحلیل آثار تاریخی: خواندن «مرگ خیابان» از طریق ادبیات بالارد»^{۱۶} و نظریه «فاصله ازدست‌رفته ترانکیک»^{۱۷} معتقدند: معماری می‌تواند داستان ادبی را ابزار مکمل تحقیقات معماری و شهری قرار دهد. این مقاله با تجزیه و تحلیل، دو نظریه مخالف در تحقیقات معماری / شهری را بررسی می‌کند: نظریه اول اصول مدرنیستی لورکوربوزیه^{۱۸} (۱۹۶۷) است که «مرگ خیابان»^{۱۹} و الگوی شهری بدون خیابان را پیشنهاد می‌کند. دومین نظریه

مفهوم‌سازی «فضای گمشده»^{۲۰} راجر ترنیکک (۱۹۸۶) است که از پیامدهای اصول مدرنیستی انتقاد می‌کند و کیفیت فضای شهری مدرن را بررسی می‌کند.

«سید محسن حبیبی» (۱۳۸۹) در کتاب «قصه شهر، نماد شهر نو پرداز ایرانی» (۱۳۳۲-۱۲۹۹) در جستجوی رسیدن به نکات پنهان در تحول و دگرگونی شهر و چگونگی نوآوری ایرانی در لابه‌لای سطور رمانها، اشعار یا داستانهای کوتاه است. کتاب، روایتی است بر اساس شناخت مکانها و فضاهای شهری شهر تهران که بر مبنای رمانهای نویسندگانی چون «بزرگ علوی»، «صادق هدایت»، بین سالهای ۱۲۹۹ تا ۱۳۳۲ شکل می‌گیرد.

«نرگس خالصی مقدم» (۱۳۹۲) در کتاب «شهر و تجربه مدرنیته فارسی»، چگونگی بازنمایی تهران را در رمان فارسی توضیح می‌دهد و به بررسی سرگشتگی سوژه بازنمایی شده در ادبیات داستانی ایران و رابطه این سرگشتگی با تجربه زندگی شهر مدرن و مناسبات نوین و تناقضهای زندگی آن در بستر گفتمان مدرنیزاسیون و سنت می‌پردازد

«جلال ستاری» (۱۳۸۵) نویسنده کتاب «اسطوره تهران»، ادبیات را مجرا و آینه‌ای می‌داند که اسطوره در آن منعکس می‌شود و معتقد است که رمان و شعر از واقعیات فرهنگی جامعه و جلوه‌گر فرهنگ شهر است. در نتیجه واقعیات محیط در این آثار از تحقیق و پژوهش بهتر منعکس می‌شود. ستاری توصیف و تصویر شهر تهران را در رمان عاملی غیرموثر در رویدادها و حوادث رمان و در سطح آرایه می‌داند و معتقد است کالبد تهران به عنوان مکان و ساختار، اسطوره نشده است

«زهره تقوی فردود» (۱۳۹۶) با مقاله «بازنمایی فضای معماری ایران از مجرای تخیل فرانسوی با تکیه بر نقد جغرافیایی» با بررسی آثاری از چند نویسنده فرانسوی قرن ۱۸ در رویارویی با فضاهای معماری ایران از طریق واژگان احساسات و تجربه من، نویسندگان و از خلال ادراکهای متفاوت سوژه‌ها و نیز بررسی فضا-زمان معماری در آثار نویسندگان انتخابی، این فضاها را توصیف کند.

«مجید زمانی دهاقانی و دیگران» (۱۳۹۶) در مقاله «بازنمایی فضای اجتماعی شهری در ادبیات داستانی ایران معاصر» در پی پاسخ به این سؤال هستند که نویسنده ادبیات داستانی معاصر ایران در تصویرسازی از تحولات فضای اجتماعی شهری، چگونه به تعاریف عناصر و شخصیت‌ها پرداخته است؛ به بیان دیگر با در نظر گرفتن

_____ بازنمایی فضای کالبدی معماری بر اساس خوانش از ادبیات داستانی

تعاریف مفاهیم معین و حساس در روش پژوهش طبیعت گرایانه هربرت بلومر، آیا فضاهای اجتماعی منعکس شده در ادبیات داستانی ایران معاصر از فرایند دیالکتیکی بین عناصر واقعی جامعه توصیف شده در داستان و ذهن نویسنده است یا از تعاریف منجمد و ثابت گفتمانهای سیاسی و اجتماعی حاکم بر فضای عمومی و روشنفکری جامعه برگرفته است؟ مبنای روشی این پژوهش «عین‌گرایی دیالکتیکی» است. بر این مبنا و با استفاده از نظریات جرج زیمل، هنری لوفور و لوسین گلدمن و گسترش همزمان آنها به چارچوب تحلیلی دیالکتیکی منطبق با نوع پنجم دیالکتیک مورد تعریف ژورژ گوروپچ با عنوان «دیالکتیک چشم اندازها یا تقابل مناظر» رسیده است. نتایج تحقیق حاکی است که هیچ کدام از نویسندگان منتخب را نمی‌توان به طور مطلق دیالکتیک‌گرا یا برعکس نامید؛ زیرا هر کدام از آثار آنان با توجه به موقعیت اجتماعی و زمان نگارش اثر و موقعیت اجتماعی و فردی نویسنده و هم‌چنین نوع و حجم داستان، می‌تواند دارای خط سیر ساختاری متفاوتی باشد.

«سمیرا ارجمندی و منصور یگانه» (۱۳۹۶) در مقاله «بازخوانی هویت شهر تهران بر اساس خوانش تحولات معماری از ادبیات داستانی ایران»، روند تغییر هویت معماری و شهر تهران از اوایل دوره قاجار تاکنون و تبیین این تغییر را با استفاده از نظریه بازتاب در جامعه‌شناسی هنر بررسی کرده است. در این پژوهش با مطالعه رمانهای قبل و بعد از انقلاب و تفسیر جزئیات معنایی در باب شهر و معماری تهران به بازخوانی هویت شهر تهران پرداخته شده است. شیوه‌های تحلیل کیفی و کمی تحلیل محتوا و تحلیل تفسیری در تحلیل گزاره‌های مرتبط به کار رفته است. مطالعه نشان می‌دهد که تحولات گسست هویتی معماری و شهر از تغییر ارزشها و هنجارهای نخبگان و طبقات روبه‌رشد شروع شده و بتدریج گروه‌های اجتماعی و خرده‌فرهنگها را با خود همسو کرده و نیازهای هیجانی و فانتزی مشترک معمارانه و فضای شهری را رؤیا و تخیلات کلیت جامعه القا کرده است.

«سپیده کریم‌زاده و دیگران» (۱۳۹۷) در مقاله «روایت معماری، مطالعه تطبیقی روایت در معماری و داستان» معتقد است مفهوم روایت در داستان به مثابه الگویی برای درک روایت در معماری قابل توجه است. از سوی دیگر با وجود نظریه‌پردازی درباره روایت معماری از اوایل دهه هشتاد و استفاده معماران از روایت به دلیل تعامل با شهر، مخاطب و به عنوان شکل دهنده فضا و معانی فرهنگ، چهارچوب نظری

مشخصی در این زمینه وجود ندارد. هدف این پژوهش دستیابی به چارچوب مفهومی روایت در داستان و تطبیق آن با روایت در معماری در جهت به کارگیری شیوه‌های داستان پردازی در معماری، ساخت سناریوی فضایی، عاملی برای تفسیر بنا یا طراحی است. پژوهش با رویکرد کیفی و با روش مطالعه تطبیقی و تحلیل محتوایی انجام شده است. در این پژوهش ابتدا به شناخت مفهوم و سیر روایت در داستان و چگونگی دریافت آن در معماری پرداخته، و سپس با بررسی نمونه‌ها و تحلیل محتوا شباهتها و معادلهای دو عرصه ارائه شده است. بررسیهای پژوهش نشان می‌دهد پیوندی دو طرفه بین معماری و داستان هست و اساس تجربیات فضایی بر روایت منطبق است. شخصیت داستان معادل فضا، راوی معادل کاربر، پیرنگ معادل کانسپت، ژانرها معادل کاربری بنا و... است.

بررسی نمونه‌های مختلف مطالعات در ارتباط معماری و ادبیات نشان می‌دهد که این مطالعات با سه رویکرد مختلف انجام شده است: دسته اول ادبیات داستانی و معماری را ساختاری مقایسه می‌کند، گروه دوم نظریه‌های علمی حوزه معماری یا علوم مرتبط با معماری همچون روانشناسی یا جامعه‌شناسی را با جستجو و خوانش از ادبیات داستانی مورد تحلیل قرار می‌دهد. گروه سوم با بررسی و تحلیل متون به دنبال بازنمایی یا بازشناسی فضاها و عناصر وابسته به آن است.

۳. مبانی نظری تحقیق

۳-۱ تأثیر توصیفات ادبیات رئالیستی در بازنمایی فضای معماری

از آنجا که هنر معماری به عنوان علم و هنر ساخت، فضا را تحت پوشش خود درمی‌آورد، می‌تواند زیر سلطه زبان ادبی درآید؛ زیرا این هنر با بهره‌گیری از قوانین اجتماعی، محیطی و اقتصادی، طبق معیارهای زیبایی‌شناختی به وجود می‌آید؛ بنابراین می‌تواند هویت فضا را تعریف کند و نقش سوژه را در ارتباط با آن فضا برجسته سازد. در نتیجه، دریافتها و ادراکهای متفاوتی در پی دارد تا جایی که نیاز به بازخلق آن فضاها و در نتیجه غنی‌سازی آنها در قالبی ادبی احساس شود. «آرایه‌های ادبی در ادبیات داستانی رئالیستی از جمله عناصری است که ویژگی ادبیت فضای معماری را نمودار می‌کند و رابطه دیالکتیک فضای معماری واقعی و تخیلی را به منصفه ظهور می‌نشانند» (تقری فردود، ۱۳۹۶: ۲). تحقیق مبتنی بر داستان فرصتی فراهم می‌کند تا به تجربه زندگی،

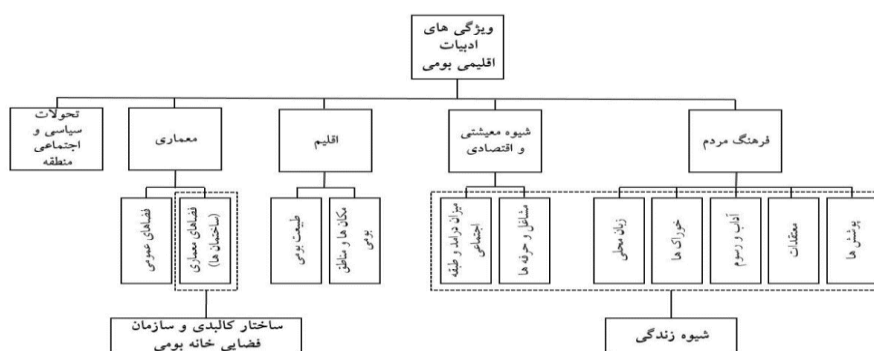
_____ بازنمایی فضای کالبدی معماری بر اساس خوانش از ادبیات داستانی

جزئیات، افکار، خواسته‌ها و شیوه زندگی در زمانهای دیگر دست یابیم. «در بررسی ادبیات داستانی، می‌توان به وجوهی از معماری دست یافت که در بررسیهای کالبدی و منابع صرفاً معماری امکان پرداخت آنها وجود ندارد» (Moran, 2002: 21). هرچه اثر از قدرت توضیحی و پرداختهای وصفی بهتری برخوردار باشد و جریان واقعگرایی در آن قویتر باشد، سریعتر در خدمت معماری درمی‌آید؛ بنابراین به نظر می‌رسد ادبیات داستانی رئالیستی منبع خوبی برای نشانه‌شناسی معنایی در جهت خوانش معمارانه در اختیار ما قرار خواهد داد.

۲-۳ ادبیات داستانی اقلیمی

«ادبیات داستانی- اقلیمی، حوزه‌ای از ادبیات داستانی رئالیستی است که ویژگی مهم آن پرداختن به عناصر بومی مشترک و تمایز بخش هر منطقه است که عبارت است از: فرهنگ مردم، شامل معتقدات و آداب و رسوم، مشاغل و حرفه‌ها، شکل معماری منطقه، خوراکیها، پوشش‌ها و زبان محلی (واژه‌های بومی، لهجه و ساختار بومی زبان، ترانه‌ها و سروده‌های عامیانه)، شیوه معیشتی و اقتصادی و تولید مردم، مکانها و مناطق بومی، طبیعت بومی، صور خیال و جنبش‌ها و تحولات سیاسی و اجتماعی منطقه» (صادقی شهپرز: ب ۱۳۱۹، ۳۷) (نمودار ۱). داستان اقلیمی در زبان لاتین معمولاً به نام *رمان محلی* یا ناحیه‌ای^{۲۱} خوانده می‌شود. اقلیم‌گرایی در داستان‌نویسی معاصر ایران به‌طور جدی از دهه ۱۳۳۰ آغاز می‌شود و در دهه‌های چهل و پنجاه به اوج خود می‌رسد.

نمودار ۱- ویژگیهای ادبیات اقلیمی بومی

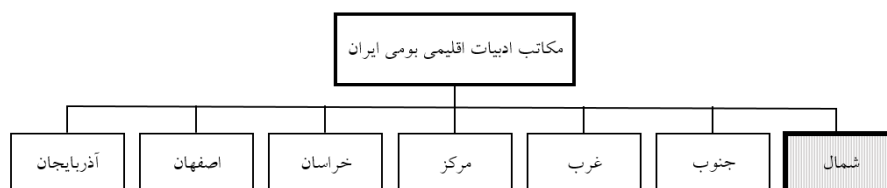

«ادبیات اقلیمی به سبکها و مکاتب مختلف قابل تقسیم‌بندی است. از میان این تقسیم‌بندیها شیری طبقه‌بندی هفتگانه‌ای را برای ادبیات اقلیمی ایران مطرح

می‌کند که عبارت است از سبک آذربایجان، اصفهان، خراسان، جنوب، شمال، غرب و مرکز» (راکعی و دیگران، ۱۳۹۵: ۹۳) (نمودار ۲).

نمودار ۲، مکاتب ادبیات اقلیمی بومی ایران

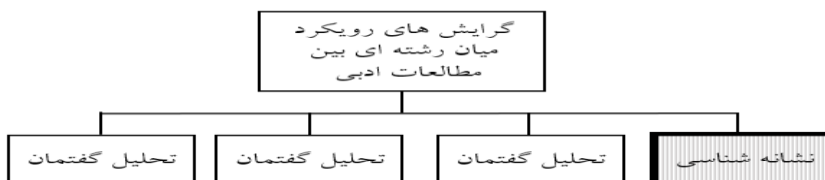
پژوهش‌های میان‌رشته‌ای (تعامل معماری و ادبیات)

مطالعات میان‌رشته‌ای، که در دهه‌های اخیر در بسیاری از مراکز تحقیقاتی و دانشگاهی جهان مورد توجه جدی قرار گرفته، رویکردی است که در آن، پژوهشگران با ایجاد تعامل بین رشته‌های گوناگون و پل زدن میان دو یا چند رشته مختلف می‌کوشند تا برای دستیابی به حل مسائل به الگوی مناسبی دست یابند.

پژوهش میان‌رشته‌ای در دوران رواج تخصص‌گرایی و در عصری که بین متخصصان رشته‌های مختلف فاصله افتاده است به دانش بشری نگاهی وحدت‌گرایانه دارد و درصدد ایجاد ارتباط منطقی بین علوم و پاسخگویی به سؤالهایی است که رشته‌های تخصصی به‌تنهایی نمی‌تواند جوابی کامل برای آنها بیابد. پژوهش‌های ادبی نیز همیشه آمیزه‌ای از روشها و رویکردهای مختلف نظری و عملی بوده است (رحمدل، فرهنگی، ۱۳۸۷: ۲۴).

می‌توان به صورت قطعی گرایشهای مطالعاتی «نشانه‌شناسی، تحلیل گفتمان، مطالعات فرهنگی و...» را که به گونه‌ای با مطالعات ادبی پیوند دارند به معنای واقعی، میان‌رشته‌ای دانست (همان، ۲۵) (نمودار ۳).

نمودار ۳، انواع رویکردهای مطالعه میان‌رشته‌ای بین ادبیات و دیگر رشته‌ها

«نشانه‌شناسی رویکردی میان‌رشته‌ای است که می‌تواند در خواندن متون ادبی، اعم

_____ بازنمایی فضای کالبدی معماری بر اساس خوانش از ادبیات داستانی

از شعر و داستان رهگشا باشد» (فرهنگی، صدیقی چهارده، ۱۳۹۳: ۳۳)؛ زیرا نشانه‌شناسی می‌تواند از لایه‌های زیرین متن پرده بردارد و به درک عمیق‌تر و خوانش فعالانه‌تری منجر شود. البته همان‌طور که قبلاً بیان شد، استفاده از دیگر رویکردهای میان‌رشته‌ای نیز برای خواندن مورد نظر راهگشاست؛ «اما گستردگی قلمرو نشانه‌شناسی تا بدانجاست که می‌توان تمام قراردادهایی را که بر گفتمان و تعبیرات تمامی رشته‌ها (به عنوان نظامی از گفتمان) حاکم است با تکیه بر این رویکرد، مطالعه و بررسی کرد؛ زیرا هر نظام گفتمانی به خودی خود نوعی نظام نشانه‌ای است» (کالر، ۱۳۷۹: ۱۲۱).

عناصر اصلی تشکیل‌دهنده نشانه‌شناسی «نشانه» و «رمزگانها» است. هر نشانه از دو عنصر اصلی «دال» و «مدلول» و نظام ارتباطی میان آنها یعنی «رمزگان» تشکیل شده است. «سوسور الگویی دو وجهی یا دو قسمتی از نشانه ارائه می‌کند. از دید او نشانه تشکیل شده است از: «دال» تصور صوتی و «مدلول» مفهومی که دال به آن دلالت می‌کند یا تصور مفهومی رابطه دال و مدلول را اصطلاحاً دلالت می‌نامند» (سجودی، ۱۳۹۵: ۱۳). «هر متن اجتماعی حامل پیام و یا مجموعه‌ای از «رمزگان» است که به وسیله روابط دلالتی و روابط «درون‌متنی» به مخاطب انتقال داده می‌شود. مخاطب نیز با توجه به شبکه شکل‌دهنده متن و لایه‌ها و روابط درون‌متنی و از طریق قراردادهای اجتماعی، فرهنگی، برداشتهای ذهنی، نوع و زاویه و معنا سازی نگاه خود به دریافت، رمزگشایی برای متن همت می‌گمارد» (سجودی، ۱۳۸۳: ۱۶۳). «رمزگانها در واقع انتقال‌دهنده معنا از دال به مدلول است» (احمدی، ۱۳۸۰: ۱۶۰).

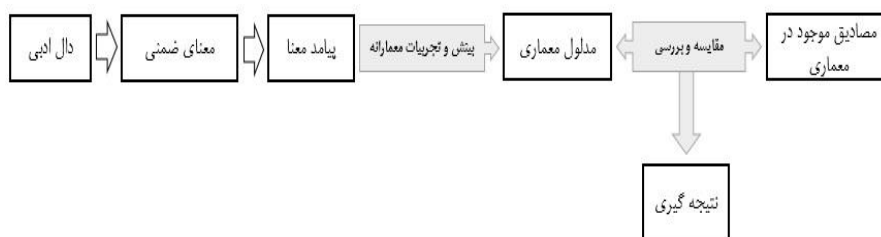
۴. روش تحقیق

روش تحقیق بر حسب هدف کاربردی، و از حیث گردآوری داده‌ها توصیفی-تحلیلی است. بخش توصیفی مبتنی بر شیوه اسنادی و مطالعه در نمونه موردی است. بخش تحلیلی که خوانش توصیفات از ادبیات داستانی- اقلیمی است با رویکرد «نشانه‌شناسی» صورت می‌گیرد. شیوه خواندن در این تحقیق در واقع بازایی رمزگانهای «عناصر فضایی» در «فضای کالبدی خانه»، است. هم‌چنین از میان رویکردهای تحلیلی نشانه‌شناسی، رویکرد «معنای صریح و ضمنی» به کار گرفته شد. «معنای صریح را با عباراتی چون معنای مبتنی بر تعریف تحت‌اللفظی، معنای بدیهی یا

معنای مبتنی بر دریافت عام توصیف کرده‌اند» (سجودی، ۱۳۸۳: ۱۰۲). «معنای ضمنی نیز از ماهیت و منش چندمعنایی نشانه‌ها خبر می‌دهد و بر این اساس، می‌توان نشانه‌ها را در معرض تفسیر و تعبیرهای متعدد قرار داد» (احمدی، ۱۳۷۱: ۵۴). در این رابطه ابتدا پس از بررسی، شناخت و انتخاب رمزگانها، دالهای ادبی به معنای ضمنی مورد نظر در شناخت فضای معماری مستحیل، و سپس پیامد معنای ضمنی برای دستیابی به مدل‌های تصویری فضاها به کارگرفته می‌شود. این مدل‌ها نتیجه تفسیر معمارانه نویسنده، و به نوعی مدل‌های پیشنهادی است نه قطعی یا واقعی. در این فرایند **بیش و تجربیات معمارانه** بین دال و مدل‌های احتمالی یا امکانپذیر به کارگرفته به نظر آکو برای اینکه ذهن دریابد که نشانه به چه چیزی دلالت می‌کند، باید تجربیاتی درباره موضوع نشانه یا نظام نشانه‌ای داشته باشد (آکو، ۱۳۸۷: ۸). مدل‌های تصویری نهایی نتیجه این فرایند است که تحت تأثیر مستندات درباره خانه‌های شهری منطقه و نمونه‌های موجود اصلاح می‌شود و مکاریک نشانه‌شناسی را مطالعه نظام‌مند همه عواملی می‌داند که در تولید و تفسیر نشانه‌ها و یا در فرایند دلالت شرکت می‌کند (مکاریک، ۱۳۸۴: ۳۲۶)، این فرایند در جهت پاسخگویی به پرسش تحقیق مبنی بر چگونگی امکان خواندن مصادیق معماری از مضمونهای ادبیات به کار می‌رود (نمودار ۴).

نمودار ۴، انواع رویکردهای مطالعه میان‌رشته‌ای بین ادبیات و دیگر رشته‌ها

۵. بحث

۵-۱ معرفی نمونه مورد بررسی

خواندن این داستان برای بازنمایی فضاها معماری خانه‌ای به کار گرفته شده است که داستان در آن می‌گذرد. داستان «خانه» اثر «محمود اعتماد زاده» داستان کوتاهی از ادبیات داستانی اقلیمی است که در دهه ۳۰ نوشته شده است. شرح خلاصه داستان برشی از دوران کودکی پسر بچه‌ای از خانواده‌ای تاجر زاده و خانه پدری او در اواخر

_____ بازنمایی فضای کالبدی معماری بر اساس خوانش از ادبیات داستانی

دوره قاجاریه در شهر رشت است. نویسنده با زاویه دید اول‌شخص به بازگویی قصه می‌پردازد. به نظر می‌رسد خاطرات دوران کودکی و خانه پدری اعتماد زاده در توصیفات این داستان به کار گرفته شده است و چه بسا بسیاری از اتفاقات و فضاهای داستان، واقعی باشد. ابتدا برشهایی از متن داستان، که از نظر نگارنده کلمات و عبارات «کلیدواژه‌های معمارانه» دارد به عنوان دلهای ادبی انتخاب، و سپس در جدولهایی رمزگانهای این دلها برای بهره‌گیری از معانی ضمنی و پیامدهای معنای مورد نیاز برای رسیدن به مدلولهای تصویری معماری به کار گرفته شده است (معانی صریح به دلیل تلخیص در مقاله حذف شده است)، (جدولهای ۱-۷).

جدول شماره ۱- نشانه‌شناسی متن برای بازیابی موقعیت زمانی و مکانی قرارگیری خانه

معنای ضمنی (پیامد معنا)	دال ادبی (متن) و کلیدواژه‌ها
۱. خانه از نوع خانه‌های درونگراست. ۲. خانه بزرگ است. ۳. خانه در محله خمیران رشت قرار داشته است. ۴. خانه در دوره قاجاریه ساخته شده است.	پدرم ما را در " <u>چهار دیوار خانه</u> " آزاد گذاشته بود...مادربزرگم می‌افزود: لایق شأن ما نیست. آخر شما " <u>توه‌های امین‌التجار</u> "...باری، ما در " <u>چهاردیواری آن</u> " آزادی کامل داشتیم (موسایی، ۱۳۸۰: ۶۵ و ۶۶). خانه‌مان " <u>خانه کهنه سازی</u> " بود که...پدربزرگ پدرم...در " <u>زمان محمدشاه [قاجار]</u> "،... به " <u>رشت</u> " گریخته...همو " <u>این خانه را... خریده بود و تعمیر کرده بود</u> " (همان: ۶۶) و " <u>خانه کهنه بود و بزرگ</u> " (همان: ۷۶). مرا به یاد گورستان کوچک " <u>روبه‌روی مسجد خمیران</u> " می‌انداخت... این گورستان... بر پشته‌ای خاکی واقع بود که راه مدرسه‌مان از پایین آن می‌گذشت (همان: ۸۵).

جدول شماره ۲، نشانه‌شناسی متن برای بازیابی الگوی خانه

معنای ضمنی (پیامد معنا)	دال ادبی (متن) و کلیدواژه‌ها
۵. خانه الگوی خانه‌های دو حیاطه رشت را دارد. ۶. حیاط بیرونی (بزرگ و اصلی) و اندرونی (احتمالاً کوچک و فرعی)، و بنای اصلی حدفاصل و جداکننده این دو حیاط است. ۷. حیاط اندرونی و بیرونی با یک دالان سرپوشیده کوتاه و دری در انتهای آن (قسمت اندرونی) جدا می‌شود که راه ارتباط دو حیاط است.	" <u>یک حیاط بزرگ پردرخت</u> " که " <u>دری یک‌لت در انتهای دالانی کوتاه و سرپوشیده، آن را از حیاط اندرون جدا می‌کرد</u> " (همان: ۶۶).

جدول شماره ۳، نشانه‌شناسی متن برای بازیابی شکل و مشخصات حیاط خانه

معنای ضمنی (پیامد معنا)	دال ادبی (متن) و کلیدواژه‌ها
۸. حیاط بیرونی که حیاط بزرگ و پردرختی است شامل حوض، چاه و باغچه‌های بزرگی است که با راه‌های باریک سنگفرش شده از هم جدا می‌شود. ۹. حیاط اندرونی نیز حوض دارد.	کافی است چشم ببندم خود را ... روی " <u>شاخه درختان</u> " سیب و گوجه و انجیر یا " <u>لب حوض حیاط اندرون</u> " سرگرم آب‌بازی، بینم. (همان: ۶۷). هم آنجا بود که روزی، پنهان از نظر رعیت‌ها که از ده برنج آورده بودند. " <u>اسبهای خود [رعیت‌ها] را کنار دیوار حیاط</u> " بسته ... در مطبخ ناهار می‌خوردند (همان: ۶۸). زیر نگاه پاک و مهربان پامچالهای سفید، کنار " <u>جدول باریک آجری که راهرو سنگ‌فرش را از باغچه جدا می‌کرد</u> " سرگرم بازی حکیم و بیمار بودیم. (همان: ۷۶). وقتی چشم باز کردم، خودم را " <u>لب حوض حیاط اندرون</u> " یافتم (همان: ۷۸). " <u>سرتاسر حیاط، پشت این درخت و دور آن چاه</u> "، دنبال هم می‌دوید (همان: ۷۹). [پدرم] ایستاده بود و ننه [کلفت خانه] " <u>آن پایین لب حوض</u> " ... (همان: ۸۱).

جدول شماره ۴، نشانه‌شناسی متن برای بازیابی موقعیت و شکل ایوانهای خانه

معنای ضمنی (پیامد معنا)	دال ادبی (متن) و کلیدواژه‌ها
۱۰. دو ایوان سراسری شمالی و جنوبی که احتمالاً ایوان جنوبی رو به حیاط اصلی (بیرونی) و ایوان شمالی رو به حیاط فرعی (اندرونی) قرار دارد. ۱۱. ایوانها حدود چند پله از حیاط بالاتر قرار دارد با پله‌هایی رو به حیاط.	خانه ... " <u>دو هره در سرتاسر دو ضلع شمالی و جنوبی داشت</u> " (همان: ۶۶). " <u>از هره ... می‌پریدیم و باز دو سه پله بالا می‌رفتیم</u> " (همان: ۷۹). پدرم " <u>بالای هره اندرونی</u> " ایستاده بود و ننه [کلفت خانه] " <u>آن پایین لب حوض</u> " ... پدرم به اتاق رفت و زودی برگشت و در دستش کیسه متقالی بود که از همان " <u>بالای هره</u> " پرتاب کرد «بگیر» (همان: ۸۱).

جدول شماره ۵، نشانه‌شناسی متن برای بازیابی طرح خانه

معنای ضمنی (پیامد معنا)	دال ادبی (متن) و کلیدواژه‌ها
۱۲. بنای اصلی یک طبقه است شامل ۱۳. ۵ اتاق و یک پستوی دراز ۱۴. پستو فضایی تاریک و دراز است؛ پنجره و	خانه به جز بالاخانه، " <u>پنج اتاق و یک پستوی دراز</u> " ... داشت (همان: ۶۶). ... آنجا بود، در آن " <u>پستوی تاریک و دراز خوابگاه ما</u> "

<p>دری هم به بیرون ندارد. احتمالاً از داخل یکی از اتاقها به آن راه است.</p> <p>۱۵. پستو محل بازی بچه‌هاست.</p> <p>۱۶. پستو خوابگاه بچه‌هاست.</p> <p>۱۷. اتاق پذیرایی زنانه و مردانه (تنبی) دو اتاق جدا از هم است.</p> <p>۱۸. اتاق مادر بزرگ به تنبی زنانه چسبیده است.</p> <p>۱۹. اتاقهای تنبی دارای تزیینات و احتمالاً بزرگتر از اتاقهای دیگر است.</p> <p>۲۰. اتاقهای تنبی پنجره ارسی دارد و با مخده‌هایی در بالا و نیمی از طرفین مبلمان شده است.</p> <p>۲۱. تنبی زنانه و مردانه در ضلع شمالی فقط دری کوچک دارد.</p> <p>۲۲. اتاقهای خانه از داخل به هم در دارد.</p> <p>۲۳. به دلیل استفاده از هر دو ایوان شمالی و جنوبی و جریان طبیعی هوا احتمالاً سه اتاق دیگر به هر دو ایوان در دارد.</p>	<p><u>بچه‌ها</u> که... (همان: ۶۷).</p> <p>خواهرم از عروسک خود سخت مراقبت می‌نمود و آن را <u>"پشت پرده اطاق مادر بزرگ"</u>، ... می‌خواباند (همان: ۷۰).</p> <p>وقتی هم که عزت چهار دست و پا از کنار <u>"دیوارهای پستو"</u> می‌رفت... و به هر یک از ما به نوبت سواری می‌داد (همان: ۷۳).</p> <p>یک بار در همان <u>"طاقی که مادر بزرگ صبح‌ها در آن قرآن می‌خواند"</u>، رفتم و روی تیره بالای <u>"نگه دری که به تنبی اتاق پذیرایی زنانه خانواده باز می‌شد"</u> نشستم (همان: ۷۵).</p> <p>آن <u>"دو تنبی مردانه و زنانه"</u> با دیوارهای گچ‌بری و طاقچه‌ها و رف‌ها که شمعدان‌های بلور با لاله و آویز و... بر آن نهاده بود با آن مخده‌های مخمل کمی رنگ‌رفته که <u>"در صدر و نیمی از دو طرف اطاق گسترده بود"</u>، <u>"آن ارسی با شیشه‌های رنگارنگ"</u> و آن <u>"سقف تخته‌بند پرنقش‌ونگار"</u>. این <u>"دو اتاق"</u> که با پرده‌های آویخته و <u>"درهای بسته‌اش"</u> هوای مانده اما خشک و شیرین داشت... (همان: ۷۷).</p> <p><u>"درها بود که تراق بشدت باز و بسته می‌شد و ما مثل باد از اطاقها می‌گذشتیم"</u>، (همان: ۷۹).</p>
---	--

جدول شماره ۶، نشانه‌شناسی متن برای بازیابی فضای بالاخانه

پیامد معنا	دال ادبی (متن) و کلیدواژه‌ها
۲۴. خانه یک طبقه و دارای سقف شیب‌دار یک بالاخانه الحاقی در طبقه بالا است.	و چیزهایی از جمله یک <u>"بالاخانه"</u> که بیشتر <u>"به آشیانه پرندگان شباهت"</u> داشت و... بدان افزوده بود (همان: ۶۶).
۲۵. راه‌پله کاشی فرش منتهی به بالاخانه در فضایی بسته در امتداد اتاقهای دیگر قرار دارد.	کافی است چشم ببندم خود را بار دیگر <u>"زیر شیروانی تاریک گرد نشسته و نمور"</u> یا دم <u>"مرسی بالاخانه"</u> مشغول ورق زدن شاهنامه بزرگ پدرم... ببینم (همان: ۶۷).
۲۶. بالاخانه یک اتاق بسیار کوچک در امتداد عمودی پلکان است.	یک روز کبلا حسن سفالچین ... آمد. پس از سالها، <u>"راه پشت‌بام"</u> را دیگر می‌دانست. در <u>"پاگرد تاریک بالاخانه"</u> ، منبری... برای روضه‌خوان... نهاده بودند... کبلا
۲۷. پاگرد پلکان بالاخانه فضایی	

<p>است که منبر روضه‌خوانی در آن قرار دارد.</p> <p>۲۸. دریچه فضای زیرشیروانی بالای منبر قرار دارد.</p> <p>۲۹. ارتفاع پاگرد تقریباً به اندازه قد یک انسان ایستاده است.</p> <p>۳۰. بالاخانه و پاگرد در یک کف و سقف ارتفافی است.</p> <p>۳۱. فضای زیرشیروانی نیم تاریک تشکیل شده از خرپاها و تیرهای چوبی است.</p> <p>۳۲. فضای زیرشیروانی با نردبانی چوبی به روزنه خروجی بام می‌رسد.</p>	<p>حسن "روی پله آخر منبر" ایستاد و "در کوچک مدخل بام" را بالا زد و ... خود را از "سوراخ زیرشیروانی" بالا کشید... [من] از "پله‌های منبر" بالا رفتم و... روشنایی از "روزنه بام" بر "ستونها و خرپاهای شیروانی و تیرهای کف بام" می‌ریخت... به یک خیز از "سوراخ بام" بالا رفتم. خود را در "فضای نیم تاریک و وهم‌انگیز زیرشیروانی" یافتم... پاهایم... مرا به پای "نردبان چوبی روزنه" برد. بالا رفتم و سر را از "روزن" بیرون کردم... دیگر گاه‌وبیگاه از "پله‌های کاشی فرش بالاخانه" خودمان را به منبر سیاه‌پوش می‌رساندیم و از "فراز آن دریچه بام" را بالا می‌زدیم (همان: ۸۲-۸۴).</p> <p>کتابهای پدرم از "طاقچه‌های بالاخانه" کوچ کرده و "اطاقهای پایین" سرگردان بودند (همان: ۹۰).</p>
--	---

جدول شماره ۷، نشانه‌شناسی متن برای شناسایی تغییرات خانه (در جهت بازنمایی طرح)

پیامد معنا	دال ادبی (متن) و کلیدواژه‌ها
۳۳. تنبی زنانه و مردانه در مرکز طرح قرار گرفته است.	[پدرم] "آشپزخانه وسیع اندرونی" را به هم ریخت و دو یا یک ایوانچه از آن درآورد. "قسمتی از حیاط اندرونی" در این میان فدا شد (همان: ۹۰).
۳۴. پلکان منتهی به بالاخانه در یک طرف تنبی‌ها قرار گرفته است.	یک روز کارگر و بنا به خانه آمدند و "دیواری از میانه حیاط" بالا بردند و "دری تازه به کوچه" باز کردند.
۳۵. ورودی و پلکان بالاخانه در یک طرف (شرق یا غرب) طرح قرار دارد.	پدرم نیز ... "درهای مشترک دو بخش خانه" را می‌خکوب کرد... از "دری که در کنار درخت انجیر" ... به کوچه باز شده بود، اکنون کسانی رفت‌وآمد می‌کردند که با ما بیگانه بودند... "راه رؤیایی پشت بام" دیگر بر ما بسته بود... "چشم ما دیگر... به سقف تنبی نمی‌افتاد" ...
۳۶. آشپزخانه بزرگی جدا از بنای اصلی در حیاط اندرون قرار دارد و در قسمت مخالف قرارگیری ورودی و پلکان است.	بر "طاقچه‌های اطاق پذیرایمان" آویزهای بلور لاله‌ها دو سه در میان افتاده بود (همان: ۹۰).
۳۷. ورودی اصلی در حیاط بیرونی و در قسمت جداشده بناست ولی در دیوار روبه‌روی بنا یعنی در ضلع جنوبی حیاط جنوبی واقع شده است.	

۶. تجزیه و تحلیل یافته‌ها

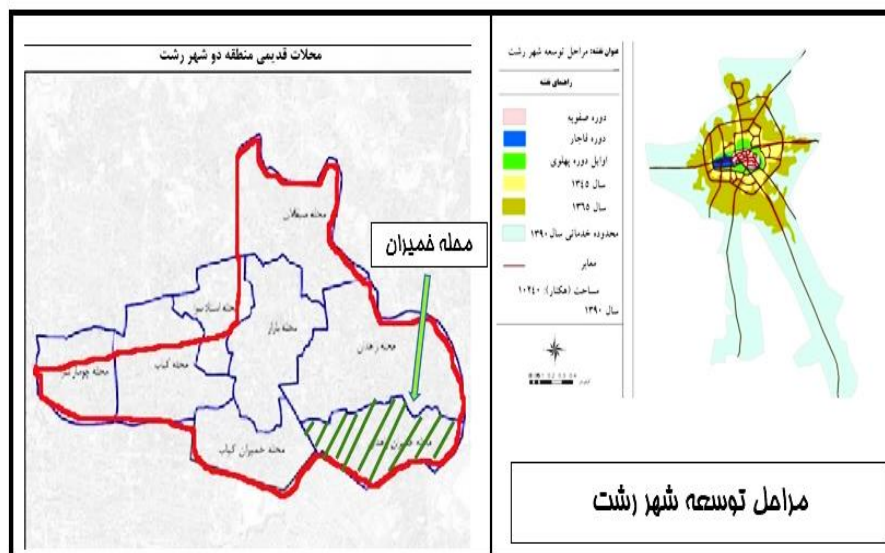
طبق نمودار ادبیات تحقیق، پیامد معناها طی فرایند بینش و تجربیات معمارانه (از طریق قراردادهای اجتماعی، فرهنگی، برداشتهای ذهنی، نوع، زاویه و معناسازی

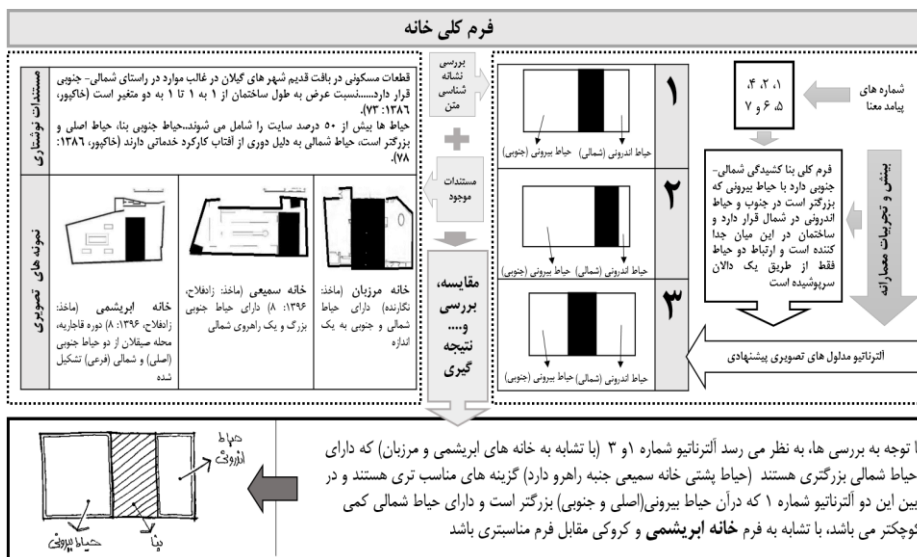
_____ بازنمایی فضای کالبدی معماری بر اساس خوانش از ادبیات داستانی

نگاه معمارانه نگارنده) به شکل‌گیری گزینه‌های پیشنهادی منجر می‌شود این گزینه‌ها نتیجه کروکی‌های محتمل و نزدیک به واقعیت است. سپس این کروکی‌ها با توجه به مستندات موجود (نوشتاری و تصویری) مورد تجزیه و تحلیل دوباره قرار می‌گیرد و سپس به مدل‌های تصویری (کروکی‌های فضایی و معماری) منتج می‌شود. در جدول‌های ذیل پیامد معناها با ذکر شماره برگرفته از جدول بالا طی این فرایند به مدل‌های معماری تبدیل شده است. نکته‌ای که در ابتدا مطرح است توجه به بازیابی مکان احتمالی خانه مورد نظر است که با این شناسایی بتوان مستندات نوشتاری و تصویری مناسبی برای بررسی‌های نهایی انتخاب کرد. طبق پیامد معنا شماره ۳ از جدول ۱ می‌توان نتیجه گرفت که خانه مورد نظر در محله خمیران رشت واقع شده است. «محله خمیران جزو هشت محله قدیمی شهر رشت است که به صورت پیوسته در کنار یکدیگر شکل گرفته است و قدمتی از دوره صفویه دارد» (میرهن شفیع، ۱۳۹۰: ۲۲ و ۲۳). هم‌چنین پیامد معنا شماره ۴ مؤید این است که خانه به سبک خانه‌های قاجاریه شهر رشت ساخته شده است. بنابراین برای تجزیه و تحلیل نهایی از مستندات نوشتاری و نمونه‌های تصویری درباره خانه‌های دوره قاجاریه رشت استفاده شد که عمدتاً در یکی از هشت محله قدیمی شهر رشت ساخته شده است.

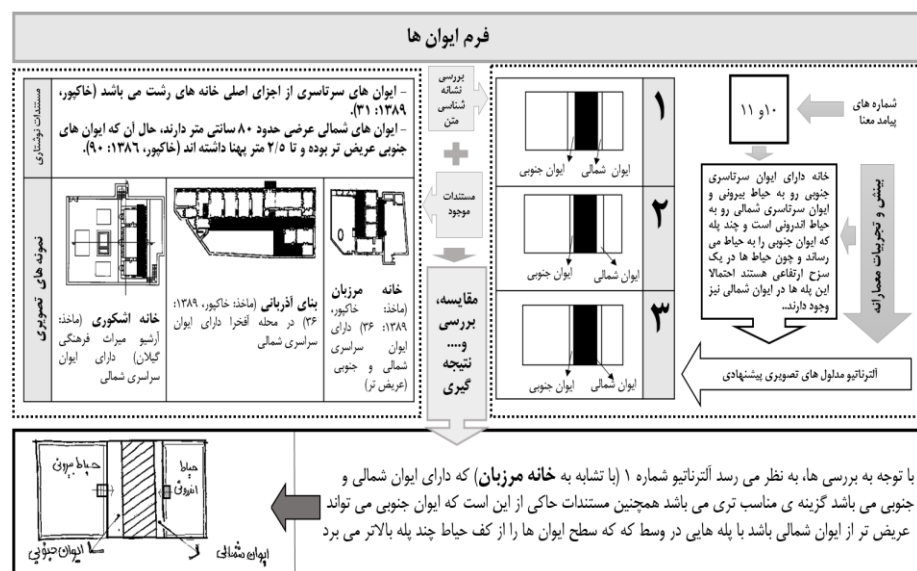
تصویر ۱. محدوده محلات قدیمی شهر رشت، (مأخذ: طرح هادی شهر رشت)

تصویر ۲. بازنمایی تصویری فرم کلی خانه

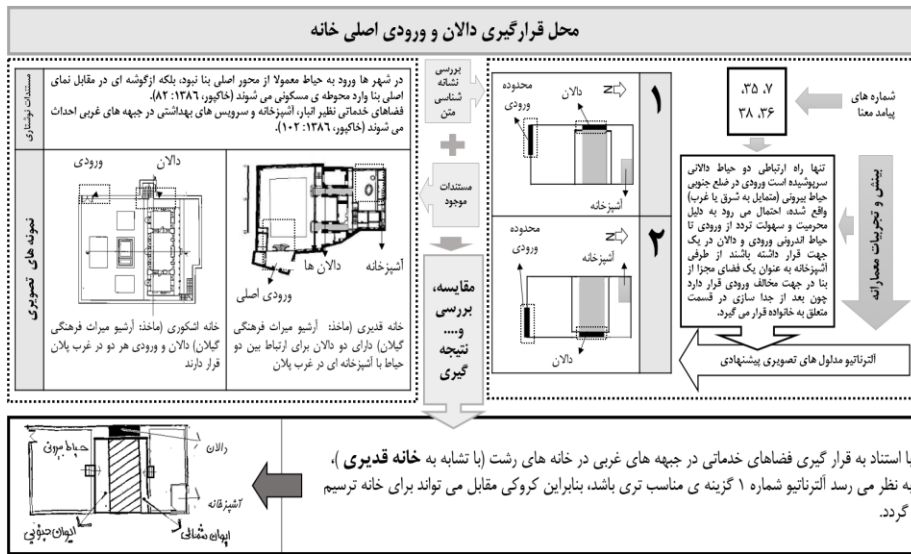

تصویر ۳. بازنمایی تصویری فرم ایوانها در طرح خانه

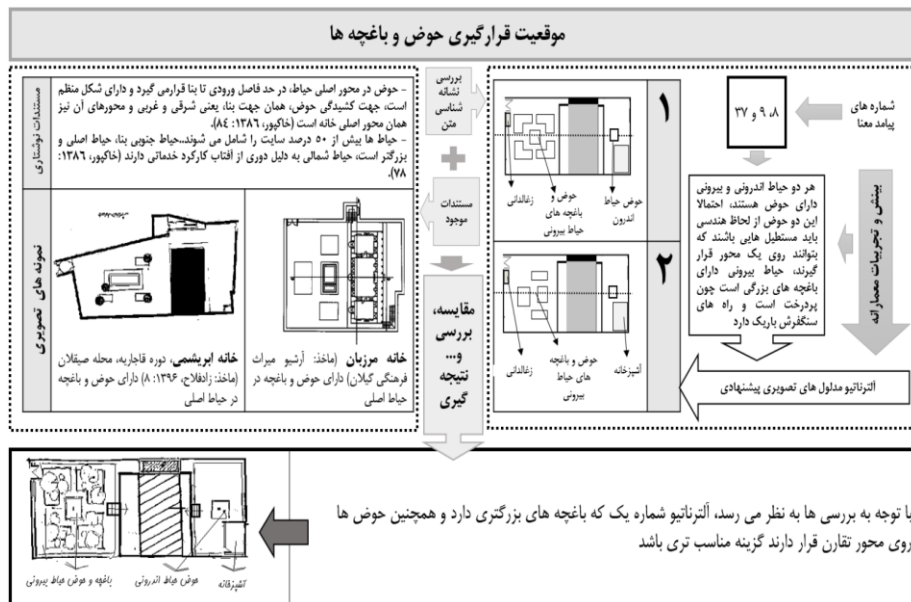

بازنمایی فضای کالبدی معماری بر اساس خوانش از ادبیات داستانی

تصویر ۴. بازنمایی تصویری محل قرارگیری دالان و ورودی اصلی خانه

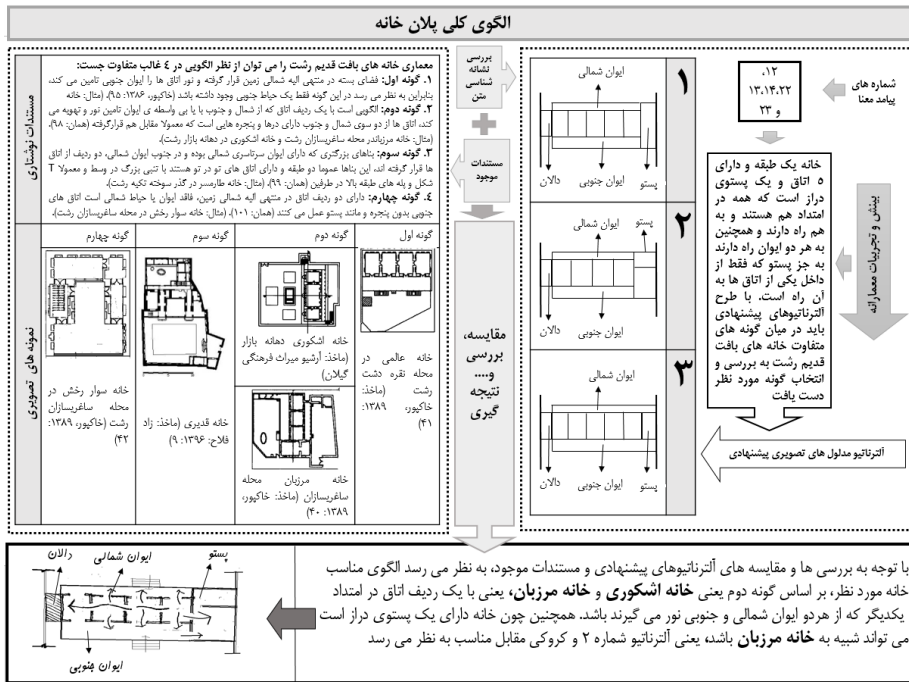
تصویر ۵. بازنمایی تصویری موقعیت قرارگیری حوض و باغچه‌های خانه، (ماخذ: نگارندگان)

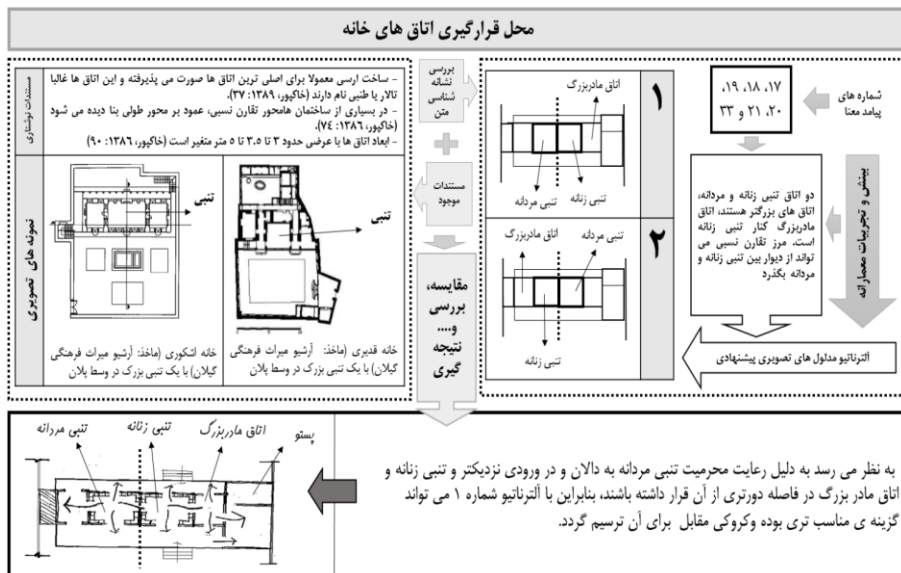
۲۸۱

فصلنامه پژوهش‌های ادبی سال ۱۹ شماره ۷۸، زمستان ۱۴۰۱

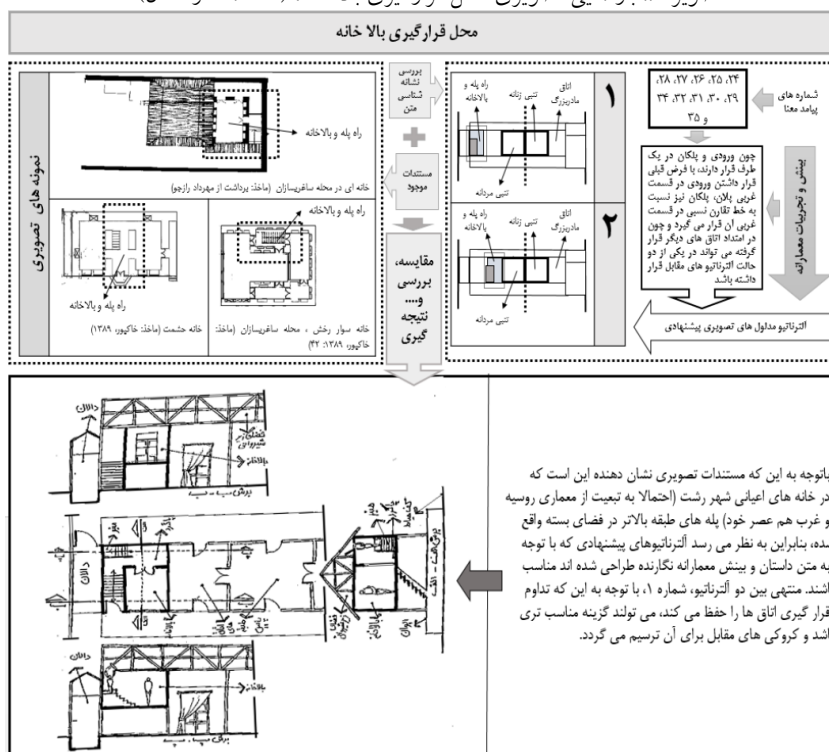
تصویر ۶. بازنمایی تصویری الگوی کلی طرح بنا

تصویر ۷. بازنمایی تصویری محل قرارگیری اتاقهای خانه

تصویر ۸. بازنمایی طرح اتاق‌های خانه
تصویر ۸. بازنمایی تصویری محل قرارگیری بالاخانه، (مأخذ: نگارندگان)

نتیجه گیری

با توجه به یافته‌های پژوهش و در راستای پاسخ به پرسش اساسی پژوهش مبنی بر اینکه چگونه می‌توان با روش تحلیل در رویکرد نشانه‌شناسی و خوانش وجه معنایی در ادبیات داستانی رئالیستی به بازنمایی مصداقهای معماری و نمایش تصویری آن پرداخت، باید گفت در بخش مبانی نظری پذیرفتیم که خوانش از ادبیات داستانی به‌منظور بازنمایی [بازنمایی یعنی به دست دادن تصویری از چیزی یا کسی (کوش، ۱۳۹۶: ۳۷)] فضای معمارانه داستان می‌تواند با رویکرد نشانه‌شناسی و با تحلیل در تعبیر ضمنی خواننده و تحلیل‌کننده اثر صورت گیرد که بیش و تجربیات معمارانه دارد. روند تحلیل و بررسی یافته‌ها نشان داد این تحلیل تحت تأثیر عوامل گوناگونی از جمله تجربیات فضایی تحلیلگر و در نتیجه تجسمات ذهنی او قرار می‌گیرد؛ اما مسئله فضای

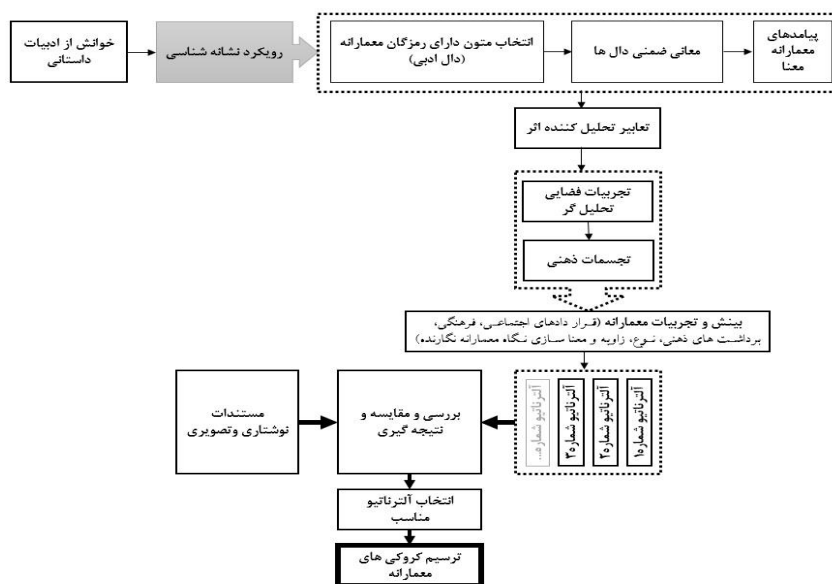
زیسته و مشاهده‌شده توسط مشاهده‌کننده و نیز فضای دریافت نیز از نظر وی در راستای این اندیشه قرار دارد. «بررسی آرایه‌های ادبی مختص فضاهای معماری در آثار نویسندگان، روشن می‌کند که بین دال و مدلول ارتباط ویژه‌ای وجود دارد. سوژه‌ها در برابر ابژه‌ها یا همان فضاهای معماری قرار می‌گیرد و از خلال ادراکهای متفاوت همین سوژه‌هاست که این فضاها در جهان ادبی گسترده می‌شود» (تقوی فردود، ۱۳۹۶: ۲۲)؛ برای مثال نمایش ادبی مکانی، مکان دیگری در ذهن ایجاد می‌کند و فعال‌سازی مجازهای غیرقابل مشاهده از این مکان اتفاق می‌افتد و مکان ملموس به فضایی تبدیل می‌شود که باید احساس و ادراک شود و بدین ترتیب امکان بازسازی سوژه ذهنی دریافت شده از ابژه خوانش ادبیت امکانپذیر می‌شود؛ اما باید اشاره کرد این خوانش و سپس بازسازی در پی آن هرچند در رابطه دال و مدلول واقع می‌شود به دلیل تجربیات و ذهنیت‌های فضایی تحلیلگر می‌تواند صورتهای گوناگونی به خود بگیرد. امروزه تحلیل ادبی با تشخیص این موضوع انجام می‌شود که نه فقط نمی‌توان تعریف عینی و ثابت از ادبیات به دست داد، بلکه هم‌چنین واسطه بیان در ادبیات (زبان) پنجره‌ای با شیشه‌ای شفاف نیست که بین معانی مورد نظر مؤلف و اذهان خوانندگان حائل شده باشد. «از آنجا که زبان به منزله نوعی نظام نشانگانی عمل می‌کند، یعنی واژه‌ها نماد مصداق‌هایی انتزاعی یا متعین است، معانی می‌تواند دستخوش تغییر شود به گونه‌ای که هم در اطلاعاتی که در سطح به خواننده انتقال می‌دهد تکرر پیدا کند و هم در شیوه‌های گوناگون بازنمایی آن» (کوش به نقل از دریدا و سوسور، ۱۳۹۶: ۳۷)؛ بنابراین به نظر می‌رسد خواننده (تحلیلگر) باید تا حد امکان مراقب اندیشه‌های شخصی خود باشد و بین آنها و تحلیل صحیح متن تفاوت قائل شود. آنچه می‌تواند بخش اول یعنی اطلاعاتی را که متن به خواننده انتقال می‌دهد کنترل کند، همان پیش و تجربیات معمارانه تحلیلگر متن است که بتواند بین حالت‌های امکانپذیری که معانی می‌تواند تداعی‌کننده آنها باشد گزینه‌های مناسب تصویری ارائه کند.

ذکر نکته مهم دیگری حائز اهمیت است که قوت و کاملتر بودن این خوانش به غنی بودن متن مورد مطالعه در رابطه با توصیف فضای معماری کاملاً وابسته است؛ چون در غیر این صورت هرچند بتوان به بازنمایی‌هایی تصویری از این فضاها دست یافت، این سوژه‌های بازسازی‌شده مدلولهای کاملی از استانداردهای تصویری نقشه‌های معماری (طرح، نما، برش) نیست. منتهی ذکر این نکته لازم است که مسئله بازنمایی در ادبیات

_____ بازنمایی فضای کالبدی معماری بر اساس خوانش از ادبیات داستانی

حتی از آنچه گفته شد نیز پیچیده تر است؛ چون مکانها، اشخاص، رویدادها و تصاویری که در متون ادبی بازنمایی می شود، چه بسا هیچ گونه دنباله اصیل یا «واقعی» در جهان پیرامون ما نداشته باشد (کوش، ۱۳۹۶: ۳۸)؛ ولی وقتی با ادبیات رئالیستی روبه رو هستیم می شود حدس زد که نویسنده اثر بازگوکننده مکانها و فضاهای واقعی در داستان خود باشد یا اینکه حداقل تحت تأثیر مکانهای واقعی به تصویرسازی ذهنی خود پرداخته و خلق فضا کرده است. چون ناهمگونی فضاهای خلق شده در داستان با فضاهای واقعی از بار ارزشی و واقعی بودن اثر می کاهد؛ بنابراین بازهم بحث انتخاب داستان برای بازنمایی فضایی مهم به نظر می رسد. در این صورت بازشناسی دوره زمانی و مکانی که داستان در آن اتفاق افتاده است برای یافتن مستندات نوشتاری و تصویری از منابع دیگر راجع به فضاهای معماری برای کامل کردن یافته ها و انتخاب گزینه ها می تواند مفید و مؤثر باشد. با توجه به این مطالب نمودار ۵ به عنوان الگویی برای خواندن معمارانه از ادبیات داستانی رئالیستی پیشنهاد می شود.

نمودار ۵- الگوی نتیجه مطالعات برای خواندن معمارانه از ادبیات داستانی رئالیستی

در پایان می توان گفت به نظر می رسد ادبیات داستانی رئالیستی می تواند منبع مفید و منحصربه فردی برای بازنمایی فضاهای معماری و یافتن مصداقهای آن باشد.

یافته‌های این مقاله نشان می‌دهد که هرچند این مطالعه درباره مصداقهای معماری انجام شده که مستندات در مورد آنها وجود دارد، چنین روشی می‌تواند برای بازنمایی فضایی در زمانها یا مکانهایی که مستندات درباره آنها وجود ندارد یا کم است به واسطه ادبیات داستانی رئالیستی و یا حتی بازنمایی فضاهای غیرواقعی و تخیلی در ادبیات فانتزی مورد استفاده قرار گیرد.

پی‌نوشت

* این مقاله برگرفته از رساله دکتری لیلا بیگم هاشمیان تحت عنوان «تبیین چگونگی شکل‌گیری قرارگاه‌های رفتاری بر اساس همساختی شیوه زندگی و کالبد معماری در خانه‌های بومی مبتنی بر خوانش ادبیات داستانی - اقلیمی» است که به راهنمایی دکتر مهرداد متین و مشاوره دکتر مریم ارمغان در دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد قزوین دفاع شده است.

1. Marshal Mc Iuhan
2. William Shakespeare
3. Walden
4. Thorcaus
5. Christian Norberg-Schulz
6. Realistic . ادبیات رئالیستی بخشی از مکتب رئالیستی است به معنی اصالت واقعیت خارجی. این مکتب به وجود خارج و مستقل از درک انسانی ارجاع داده می‌شود. به همین دلیل نویسنده رئالیست به مورخ شباهت دارد که عادت و رفتارهای مردم جامعه خویش را بیان می‌کند. نویسنده در این مکتب ادبی تخیل خود را چندان به کار نمی‌گیرد بلکه با بیطرفی و به دور از هرگونه قضاوتی تنها راوی داستان است.
7. David W.Harvay
8. Honore De Balzac
9. Emile Zola
10. Samuel Butler
11. Honoré-Victorin Daumier
12. Henri de Saint-Simon
13. Karl Marx
14. Sophia P Sarra
15. Borges
16. J.G.Ballard
17. Trancik
18. Le Courbusier
19. Death of The Street
20. Lost Space
21. Regional Novel

فهرست منابع

آنتونیادیس، آنتونی سی؛ (۱۳۹۳) *بوطیقای معماری*؛ ترجمه احمدرضا آی، چ هفتم، تهران: انتشارات سروش.

_____ بازنمایی فضای کالبدی معماری بر اساس خوانش از ادبیات داستانی

احمدی، بابک؛ (۱۳۷۱) *از نشانه‌های تصویری تا متن*؛ تهران: نشر مرکز.
احمدی، بابک؛ (۱۳۸۰) *ساختار و تأویل متن*؛ تهران: نشر مرکز.
ارجمندی، سمیرا؛ یگانه، منصور؛ (پاییز و زمستان ۱۳۹۶) «بازخوانی هویت شهر تهران بر اساس خوانش تحولات معماری از ادبیات داستانی ایران»؛ *جامعه‌شناسی هنر و ادبیات*، (۲) ۹.
اکو، امبرتو؛ (۱۳۸۷) *نشانه‌شناسی*؛ ترجمه پیروز ایزدی، تهران: نشر ثالث.
پیشوایی، حمیدرضا؛ (۱۳۹۰) *آسمان‌ها و آسمان‌ها در مثنوی معنوی: بررسی مراتب معماری در نسبت با هستی و انسان*؛ (پایان‌نامه منتشر نشده کارشناسی ارشد معماری مطالعات معماری ایران). تهران: دانشگاه شهید بهشتی، دانشکده معماری و شهرسازی.
خاکپور، مژگان؛ انصاری، مجتبی و طاهرینان، علی؛ (۱۳۸۹) «گونه‌شناسی خانه‌های بافت قدیم شهر رشت»؛ *نشریه هنرهای زیبا- معماری و شهرسازی*، ۴۱(۲۹)، ۶۲-۴۱.
خاکپور، مژگان؛ (۱۳۸۶) *معماری خانه‌های گیلان*؛ دانشنامه فرهنگ و تمدن گیلان، رشت: فرهنگ ایلیا.

زاد فلاح، فاطمه و همکاران؛ (۱۳۹۶) «انعکاس الگوهای معماری پایدار بومی در خانه‌های رشت با رویکرد فرم و اقلیم (نمونه‌های موردی: خانه سمعی، ابریشمی، قدیریان و آوانسیان)»؛ تهران: *پنجمین کنفرانس ملی پژوهش‌های کاربردی در معماری، عمران و مدیریت شهری*، دانشگاه صنعتی خواجه‌نصیرالدین طوسی.

ترابی، زیور؛ (۱۳۹۶) *خوانش معماری خوزستان در ادبیات داستانی آن، بررسی معماری شهرهای جنوب خوزستان در دوره پهلوی در آثار نویسندگان خوزستان*؛ (پایان‌نامه منتشر نشده کارشناسی ارشد معماری). دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اصفهان.

تقوی فردود، زهرا؛ (۱۳۹۶) «بازنمایی فضای معماری ایران از مجرای تخیل فرانسوی با تکیه بر نقد جغرافیایی»؛ *فصلنامه علمی-پژوهشی پژوهش‌های ادبیات تطبیقی*، ۵ (۳)، ۲۷-۱-حبیبی، سید محسن؛ (۱۳۸۹) *قصه شهر تهران، نماد شهر نو پرداز ایرانی با تأکید بر دوره ۱۲۹۹-۱۳۳۲*؛ تهران: انتشارات دانشگاه تهران.

خالصی مقدم، نرگس؛ (۱۳۸۹) *شهر و تجربه مدرنیته فارسی*؛ تهران: انتشارات تیسرا، ۱۳۸۹
راکعی، فاطمه و نعیمی حشکوائی، فاطمه؛ (۱۳۹۵) «استعاره و نقد بومگرا مطالعه موردی دو داستان «گیله‌مرد» و «از خم چمبر»»؛ *زبان شناخت، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی*، ۷(۱)، ۸۹-۱۰۳.

رحمدل، غلامرضا و فرهنگی، سهیلا؛ (۱۳۸۷) «پژوهش‌های میان‌رشته‌ای در مطالعات ادب فارسی»؛ *فصلنامه پژوهش‌های ادبی*، ۵ (۲۱)، ۴۴-۲۳.

- زمانی دهقانی، مجید و همکاران؛ (۱۳۹۶) «بازنمایی فضاهاى اجتماعى شهرى در ادبیات داستانى ایران معاصر»؛ *مطالعات جامعه‌شناختى شهرى*، (۲۴)، ۷، ۱۸۹-۲۱۴.
- سارا، سوفیا؛ (۱۳۸۶) «روایت و معماری در داستانهای بورخس»؛ ترجمه علی‌رضا کرباسیون، *بایگه مجلات تخصصی نور*، ۱، ۱۷-۱۲.
- ستاری، جلال؛ (۱۳۸۵) *اسطوره تهران*؛ چ دوم، تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
- سجودی، فرزانه؛ (۱۳۸۳) *نشانه‌شناسی کاربردی*؛ چ دوم، تهران: قصه.
- صادقی شهپر، رضا؛ (۱۳۸۹) *ادبیات اقلیمی در داستانهای معاصر ایران از مشروطه تا انقلاب*؛ رساله دکتری ادبیات دانشگاه تربیت مدرس، تبریز.
- صادقی شهپر، رضا؛ (۱۳۸۹) «نخستین رمان اقلیمی در داستان‌نویسی معاصر ایران»، *کتاب ماه ادبیات*، ۴۰ (پیاپی ۱۵۴)، ۳۹-۳۵.
- فرهنگی، سهیلا و صدیقی چهارده، زهرا؛ (۱۳۹۳) «خوانش رمزگانهای اجتماعی در مجموعه داستان «طعم گس خرمالو» اثر زویا پیرزاد»؛ *فصلنامه پژوهش زبان و ادبیات فارسی*، ۲۹، ۳۳-۵۶.
- کالر، جان‌اتان؛ (۱۳۷۹) *فردینان دوسور*؛ ترجمه کورش صفوی، تهران: انتشارات هرمس.
- کریم‌زاده، سپیده و همکاران؛ (۱۳۹۷) «روایت معماری، مطالعه تطبیقی در معماری و داستان»، *کیمیای هنر* (۲۸)، ۷، ۱۰۷-۹۳.
- کشاوری نوروژ پور، رضا و کریمی فرد، لیلا؛ (۱۳۹۳) «تبارشناسی تأثیرگذاری ادبیات داستانی بر معماری شهری با رویکرد تحلیل ساختاری و هرمنوتیک»؛ *فصلنامه مدیریت شهری*، ۱۳ (۳۷)، ۱۲۷-۱۵۰.
- کوش، سلینا؛ (۱۳۹۶) *اصول و مبانی تحلیل متون ادبی*؛ ترجمه حسین پاینده، تهران: انتشارات مروارید.
- مکاریک، ایرناریما؛ (۱۳۸۴) *دانشنامه نظریه‌های ادبی معاصر*؛ ترجمه مهراڻ مهاجر و محمد نبوی، تهران: نشر آگه.
- موسایی، بهزاد؛ (۱۳۸۰) *از مه تا کلمه (نمونه‌هایی از داستانهای کوتاه امروز گیلان)*؛ تهران: دشتستان.
- هاروی، دیوید؛ (۱۳۹۳) *پاریس پایتخت مدرنیته*؛ ترجمه ع اقوامی مقدم، تهران: پژوهش‌ها.
- هال، استیون؛ (۱۳۸۱) *بعد پنهان*؛ ترجمه م طیبیان، تهران: نشر دانشگاه تهران.
- Moran, Joe. (2005). *Interdisciplinarity*, London: Routledge.
- Tuna Ultav, Zeynep, Çağlar, T. Nur. (2015/2) Durmaz Drink Water S. Bahar, "Architectural Literary Analysis: Reading "The death of the street" through Ballard's literature and Trancik's "Lost space", *Metu jfa* : 133-150.